

Dr Dragana KOLARIĆ*

Dr Saša MARKOVIĆ**

ANALIZA DOSADAŠNJE PRIMENE ZAKONA O SPREČAVANJU NASILJA U PORODICI

U analizi koja je predmet ovog rada proučavaćemo podatke o primeni Zakona o sprečavanju nasilja u porodici u periodu 2018–2020. Primenom statističke metode, analize sadržaja, komparativne i formalnogičke analize, u radu su analizirani podaci Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije, javnog tužilaštva i suda koji se odnose na nasilje u porodici.

Afirmativni efekti primene Zakona o sprečavanju nasilja u porodici trebalo bi da budu prevencija – smanjenje događaja nasilja u porodici, smanjenje broja krivičnih dela nasilja u porodici, buđenje svesti o prijavljivanju nasilja, bolja saradnja nadležnih državnih organa u sprečavanju i suzbijanju nasilja u porodici, uticaj na dosledniju primenu odredaba drugih zakona usmerenih na suprotstavljanje nasilju u porodici.

Identifikovano je da nadležni državni organi nejednako primenjuju zakonske odredbe, zbog čega žrtve nasilja u porodici nemaju iste mogućnosti da ostvare pravo na zaštitu. Kao ključni uzrok opisanog problema potvrđena je različita praksa postupanja nadležnih organa u suprotstavljanju nasilju u porodici.

* Redovna profesorka, Kriminalističko-policijski univerzitet u Beogradu, Srbija; sudija Ustavnog suda Republike Srbije, Srbija, dragana.kolaric@kpu.edu.rs.

** Vanredni profesor, Kriminalističko-policijski univerzitet u Beogradu, Srbija, sasa.markovic@kpu.edu.rs.

Ključne reči: *Nasilje u porodici. – Sprečavanje. – Hitne mere. – Mogući učinilac. – Žrtva.*

1. UVOD

Analizom Zakona o sprečavanju nasilja u porodici¹ uočili smo da dominiraju tri funkcije: *sprečavanje* nasilja u porodici, *zaštita žrtava* nasilja i, konačno, *podrška žrtvama* pretrpljenog nasilja. Kao prethodno pitanje pojavljuje se terminološko objašnjenje ključnog pojma koji se upotrebljava u nazivu ZSNP. To je „sprečavanje“.

Sprečavanje je isto što i prevencija. Pod prevencijom, u izvornom i uobičajenom značenju, podrazumevamo postupanje čiji je cilj da se izbegne ili spreči nastanak neke pojave (Ignjatović 2008, 14). Dakle, sve što se preduzima sa tim ciljem može se označiti terminom prevencija. Zakon predstavlja jedan vid kontrole, pokušaja države da se izbori sa negativnom pojavom – nasiljem u porodici. Izraz prevencija posmatraćemo isključivo kao delovanje pre događaja koji se želi izbeći.²

Naziv ZSNP upućuje na to da je reč o zakonu čiji je cilj prevencija nasilja u porodici (Kolarić 2021, 184). Međutim, uzimajući u obzir ovlašćenja pojedinih državnih organa, jasno je da postoje i određene represivne mere: dovođenje, zadržavanje i izricanje i sprovođenje hitnih mera. Kada je u pitanju karakter hitnih mera, u teoriji postoji stav da su to „kvazikazne“ koje, za razliku od krivičnih sankcija koje izriče sud u krivičnom postupku, policija izriče kvaziučinocu u pojednostavljenoj kvaziproceduri (Ristivojević 2018, 137–141). One zaista podsećaju na krivičnu sankciju – meru bezbednosti zabrane približavanja ili komunikacije sa oštećenim, pa se postavljalo pitanje opravdanosti dupliranja sankcija u pravnom poretku (Ristivojević 2018,

¹ Zakon o sprečavanju nasilja u porodici – ZSNP ili Zakon, *Službeni glasnik RS* 94/2016.

² U krivičnom zakonodavstvu (koje predstavlja skup krivičnopravnih propisa koji važe u jednoj zemlji) važi pravilo da ono stupa na scenu *post delictum* i zbog toga ima sva obeležja represivnog delovanja. Međutim, i pored izraženog represivnog karaktera, krivično pravo gleda i u budućnost uticajem na učinioca da ubuduće ne vrši krivična dela (specijalna prevencija) i uticajem na ostala lica da se uzdrže od vršenja krivičnih dela (generalna prevencija). Dakle, izraz prevencija ima dvostruko značenje: osim delovanja pre događaja, prevencija podrazumeva i potiskivanje nepoželjnih ponašanja preduzimanjem aktivnosti posle njihovog izvršenja sa namerom da se ona u budućnosti ne ponavljaju. Upor. Ignjatović 2008, 14; Stojanović 2019, 6.

137–141). U svakom slučaju, hitne mere su mere *sui generis*, koje po svojoj prirodi predstavljaju ograničavanje određenih sloboda i prava (ne mogu biti krivične sankcije *sui generis* jer nisu propisane Krivičnim zakonikom,³ tako da su nazvane kvazikrivične sankcije). Sve to dovodi u pitanje preventivnu dimenziju ZSNP. Kao srednje rešenje nametnulo se posmatranje Zakona kao normativnog teksta zasnovanog na konceptu *pre-crime* (Kolarić, Marković 2021, 266). Pod njim se podrazumeva trend savremenih krivičnopravnih sistema da se sve više fokusiraju na sprečavanje konkretnih krivičnih dela koja još nisu izvršena i možda nikada i ne bi bila izvršena (Lazić, Nenadić 2017, 493). Kriminologija se bavi tim pristupom koji nadležnim državnim organima daje šire nadležnosti u odnosu na one koje imaju u tradicionalnom konceptu *post-crime*. Dok, s jedne strane, krivično pravo reaguje nakon izvršenog dela i počiva na logici zaključivanja i delovanja na osnovu činjenica, novi koncept počiva na logici preventivnog zaključivanja i delovanja na osnovu predviđanja/pretpostavki. Pravnim normama se usredsređujemo na pretpostavljeni zločin koji treba da se desi i postupamo kao da se već desio (Lazić, Nenadić 2017, 493). Očigledno, nalazimo se između onoga što prevencija izvorno označava i krivičnog prava kao izrazito represivne grane prava.

Trend snažnog jačanja pravnog položaja žrtve uočljiv je u mnogobrojnim zemljama pod uticajem prakse Evropskog suda za ljudska prava, Direktive o uspostavljanju minimalnih standarda prava i zaštite žrtava krivičnih dela za države članice EU (Ivićević Karas 2020, 147) i međunarodnih ugovora koje donosi Savet Evrope (Marković 2020, 289). I naš zakonodavac nastoji da uspostavi sistem prevencije, multiresorne saradnje i da unapredi sistem mera zaštite i podrške žrtvama nasilja. Teško je ne primetiti da zakonodavac, insistirajući na prevenciji, u prva tri člana više puta, u različitim formulacijama, stavlja do znanja da je osnovna opredeljenost zakonodavca prevencija. Ta temeljna teza provejava i u obrazloženju ZSNP,⁴ iako zbog pojedinih odredaba postoje drugačija gledišta. Naime, očigledno je da se veliki broj primedaba stručne javnosti odnosi upravo na represivne mere koje su policijski službenici dužni i ovlašćeni da preduzmu prema mogućem učiniocu nasilja u porodici. Naravno, i neki najrepresivniji zakoni imaju preventivno dejstvo, što pokazuje da je podela na represivna i preventivna sredstva relativnog

³ Krivični zakonik – KZ, *Službeni glasnik RS* 85/05, 88/05 – ispr. 107/05 – ispr. 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 i 35/19.

⁴ Predlog Zakona o sprečavanju nasilja u porodici sa obrazloženjem, 2016, internet stranica Narodne skupštine. http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/predlozi_zakona/2675-16.pdf, poslednji pristup 14. jula 2021.

karaktera.⁵ Jedan od ciljeva represije je usmerenost ka budućnosti, odnosno delovanje na učinioca i uticanje na druge da ne čine kaznena dela. Sistemski zakoni namenjeni suzbijanju kaznenih dela po svojoj prirodi su represivni, ali je njihov krajnji cilj – prevencija. Policijsko hapšenje, zadržavanje i mere za obezbeđenje prisustva okrivljenog u krivičnom postupku po Zakoniku o krivičnom postupku⁶, krivične sankcije propisane Krivičnim zakonikom, kao i lišenje slobode, prekršajne sankcije i mere po Zakonu o prekršajima⁷ imaju i preventivnu svrhu i na planu generalne i na planu specijalne prevencije. U pomenutim zakonskim tekstovima ne postoji problem da se deluje represivnim merama jer se one preduzimaju *post delictum* prema okrivljenom, što je generički pojam za osumnjičenog, okrivljenog, optuženog i osuđenog, pa je primena represivnih mera opravdana.

Međutim, lišenje slobode – dovođenje i zadržavanje⁸ mogućeg učinioca radi vođenja postupka i izricanje hitnih mera jesu mere represije. Zakonodavac je nastojao da odredbama ZSNP uspostavi efikasan sistem kako bi se sprečilo nasilje u porodici. Propisuje niz mera i radnji koje preduzimaju nadležni državni organi (nadležni policijski službenici, javno tužilaštvo, sud, centar za socijalni rad) sa ciljem otkrivanja neposredne opasnosti od nasilja u porodici, kao i aktivnosti nakon što je takva opasnost otkrivena. Mogli bismo da prepoznamo „sukob“ između naziva ZSNP, onoga što dominira u prvih nekoliko članova (sprečavanje) i mera koje se mogu preduzeti po ZSNP (represija). Naime, ako je reč o tipičnim preventivnim merama i aktivnostima, kao što su mere koje se odnose na obrazovanje, podizanje životnog standarda, suzbijanje nekih negativnih društvenih pojava (alkoholizam), ne postoji nikakva smetnja da se takva sredstva aktiviraju pre nego što se nedozvoljeno ponašanje dogodi (*ante delictum*), to je čak i poželjno i očekuje se takva reakcija od društvene zajednice. Ali ako je reč o lišenju slobode koje zakonodavac naziva dovođenje i zadržavanje u nadležnoj organizacionoj jedinici policije radi vođenja postupka (procene

⁵ Krajnji cilj krivičnog prava, kao osnovnog sredstva u suzbijanju kriminaliteta, osim izražene represivne komponente, jeste prevencija. Svrha kazne je, između ostalog, uticaj na učinioca da ubuduće ne vrši krivična dela i na druga lica da se uzdrže od činjenja krivičnih dela.

⁶ Zakonik o krivičnom postupku – ZKP, *Službeni glasnik RS* 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 – odluka US, 62/2021 – odluka US.

⁷ Zakon o prekršajima – ZP, *Službeni glasnik RS* 65/13, 13/16, 98/16 – odluka US, 91/19 i 91/19 – dr. zakon.

⁸ Upor. predmete *Ostendorf protiv Nemačke*, aplikacija br. 15598/08, odluka od 7. juna 2013, i *M. A. protiv Kipra*, aplikacija br. 41872/10, odluka od 23. jula 2013.

rizika i eventualnog donošenja naređenja o izricanju hitnih mera), onda treba pronaći legitimitet za takve radnje. Dakle, ovde se sve pomera u jednu fazu pre, kada još ništa nije ni izvršeno ni pokušano.⁹

Razlika između pomenutih zakonskih tekstova (KZ, ZKP, ZP) i ZSNP postoji u pogledu vremena kada deluju nadležni državni organi. Kada je reč o merama koje se preduzimaju prema mogućem učiniocu, zbog neposredne opasnosti od nasilja u porodici koja proizilazi iz njegovog ponašanja i drugih okolnosti koje pokazuju „da je on spreman u vremenu koje neposredno predstoji da *prvi put* učini nasilje“,¹⁰ u pravnom sistemu Republike Srbije treba pronaći opravdanost za takva ovlašćenja, pogotovo imajući u vidu da već postoji mogućnost izricanja mera zaštite prema odredbama Porodičnog zakona.¹¹

Legitimitet za ZSNP vidimo u retkom podnošenju tužbi u parničnom postupku po PZ, nedovoljno efikasnoj saradnji nadležnih državnih organa, ali i potrebi brzog reagovanja i zaštite žrtve. Zbog toga je PZ zasnovan na za nas novom konceptu *pre-crime*. Ceo postupak, od trenutka dovođenja, sa procenom rizika, može trajati najduže osam časova. Ako uporedimo te odredbe sa odredbama PZ, možemo prihvatiti da je taj postupak brži jer se mogući učinilac i žrtva odmah razdvajaju i brzo se donosi naređenje po kome hitne mere traju 48 časova, a postoji i mogućnost da ih sud, na predlog tužioca, produži još 30 dana. Ali moramo voditi računa o tome da se i ovde greške i propusti ne pretvore u glavne slabosti ZSNP.

U savremenim demokratskim društvima privatna sfera pojedinca predstavlja osnovno pravo građana koje se sastoji od više posebnih prava. Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života podrazumeva da svako ima pravo na poštovanje svog privatnog života, doma i prepiske (čl. 8, st. 1 Evropske konvencije o ljudskim pravima). U doktrini se ističe da je privatnost neophodan uslov da se procesi koji doprinose društvenoj posebnosti i civilizovanosti odvijaju u skladu s ljudskim dostojanstvom (Ilić 2020, 132). U krivičnom pravu, na primer, zaštita se ne sme postaviti tako da se neke inkriminacije odnose na učinioca kao izvor opasnosti po zaštitni objekat i gde se već najraniji spoljni znaci njegove opasnosti po zaštićeno dobro obuhvataju kriminalnom zonom. To bi delimično značilo

⁹ U krivičnom pravu je pravnodogmatski i kriminalnopolitički sporno čak i kažnjavanje pripremih radnji. I tu se veoma retko i izuzetno pribegava krivičnopravnoj zaštiti tzv. udaljenih ugrožavanja zaštitnog objekta. Osnovni kriterijumi su vrednost zaštitnog objekta i intenzitet njegovog ugrožavanja.

¹⁰ ZSNP, čl. 3, st. 2.

¹¹ Porodični zakon – PZ, *Službeni glasnik RS* 18/05, 72/11 – dr. zakon i 6/15.

i posredno uvođenje odavno kompromitovanih i odbačenih predeliktних mera (Stojanović 2019, 216–221). To je u skladu sa *ultima ratio* shvatanjem krivičnog zakonodavstva. Međutim, u ZSNP, koji je očigledno *prima ratio*, zakonodavac je pošao od činjenice da je ponašanje pojedinca u situacijama nasilja u porodici relevantno i za druge i da izlazi van njihove privatne sfere.

Vreme u kome živimo zahteva od svakog od nas temeljno preispitivanje sopstvenog života jer pravila ponašanja, mišljenja i suđenja kakva su važila u prošlosti više nisu aktuelna, a u granicama takvih razmišljanja o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti čovečanstva, pre svega hrišćanskog, pitanje porodice, porodičnog vaspitanja, odnosa polova u porodici i njihovog pojedinačnog i zajedničkog odnosa prema deci najsavremenije je moguće pitanje (Bugarski 2018, 96). Jedno od ontološki najvažnijih pitanja u tim odnosima jeste stav prema nasilju u porodici. Proaktivno zakonodavstvo o nasilju u porodici dobija sve veću podršku u mnogim zemljama (Marković 2018, 417).

2. PRAKTIČNA PRIMENA ZAKONA O SPREČAVANJU NASILJA U PORODICI

U čl. 2 ZSNP istaknut je cilj da se na opšti i jedinstven način urede organizaciju i postupanje državnih organa i ustanova i time omogući delotvorno sprečavanje nasilja u porodici i hitna, blagovremena i delotvorna zaštita i podrška žrtvama nasilja u porodici.

Cilj ovog istraživanja je da utvrdimo da li je praktična primena ZSNP ostvarila cilj koji je zakonodavac istakao u čl. 2, a odnosi se na delotvorno i blagovremeno sprečavanje nasilja u porodici. Osnovna pitanja koja se nameću su da li je praktična primena ZSNP dovela do smanjenja događaja nasilja u porodici i smanjenja broja podnetih krivičnih prijava za nasilje u porodici i da li je ZSNP ujednačio postupanje nadležnih državnih organa.

U radu ćemo, nakon analize podataka Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije¹², Ministarstva pravde¹³ i Republičkog javnog tužilaštva¹⁴ koji se odnose na ZSNP, primenom statističke metode, analize sadržaja, komparativne i formalnogičke analize doneti određene zaključke.

Postupak koji se vodi po ZSNP jeste poseban, specifičan „policijsko-sudski postupak“ koji se sastoji iz dve celine koje povezuju postupanje javnog tužioca. Prvo, imamo postupanje nadležnog policijskog službenika (NPS) koji može doneti naređenje kojim se izriče jedna ili obe hitne mere. Bez njega nema onog dela postupka koji možemo nazvati sudski. Sud razmatra da li će na predlog javnog tužioca produžiti policijsku odluku, delimično ili u celini, a ima mogućnost i da odbije predlog javnog tužioca. Javni tužilac, dakle, nakon postupka pred NPS, ima mogućnost da predlaže produženje jedne ili obe hitne mere koje je izrekao NPS, ali je moguće da takav predlog postavi za samo jednu hitnu meru pa je sud, kao što smo ranije istakli, vezan predlogom javnog tužioca. Moguće je i da sud produži jednu hitnu meru, a da odbije da produži drugu. Odluka suda je podložna žalbenom postupku. Iz toga zaključujemo da je postupak u policiji nezavisan od sudskog postupka, dok je, s druge strane, sudski zavisn od policijskog. Iako je u čl. 20, st. 6 propisano da se na postupak odlučivanja o produžavanju hitne mere shodno primenjuje zakon kojim se uređuje parnični postupak, ako ovim zakonom nije drugačije određeno, vidimo da se ovde neka pravila parničnog postupka ipak ne primenjuju. Tako je, na primer, članom 191 Zakona o parničnom postupku predviđeno da „parnični postupak pokreće se tužbom“, a čl. 4 da „sud odlučuje o tužbenom zahtevu po pravilu na osnovu usmenog, neposrednog i javnog raspravljanja“. Međutim, u tom postupku se ne podnosi tužbeni zahtev, a ne vodi se ni usmena rasprava. Naime, jasno je da je teško u kratkom periodu zakazati, održati usmenu raspravu i doneti odluku. Verovatno je zato u ovom zakonu istaknuto da sud donosi rešenje o predlogu bez održavanja ročišta, nakon razgledanja spisa, u roku od 24 časa od prijema predloga da se hitna mera produži.

Nadležni policijski službenik donosi naređenje kojim se izriču hitne mere (mera privremenog udaljenja učinioca iz stana i mera privremene zabrane učiniocu da kontaktira sa žrtvom nasilja i prilazi joj) licu koje je dovedeno

¹² Podaci o ukupnom broju događaja nasilja u porodici evidentirani su u jedinstvenom informacionom sistemu MUP-a. Ta evidencija se elektronski vodi od 1. januara 2018. Ministarstvo unutrašnjih poslova, dopis br. 072/1-217/21-1, 2. 3. 2021.

¹³ Ministarstvo pravde RS (2021), dopis br. 7-00-00085/2021-32, 5. 5. 2021.

¹⁴ Републичко јавно тужилаштво РС (2021), допис ПИ. бр. 29/21, 6. 5. 2021.

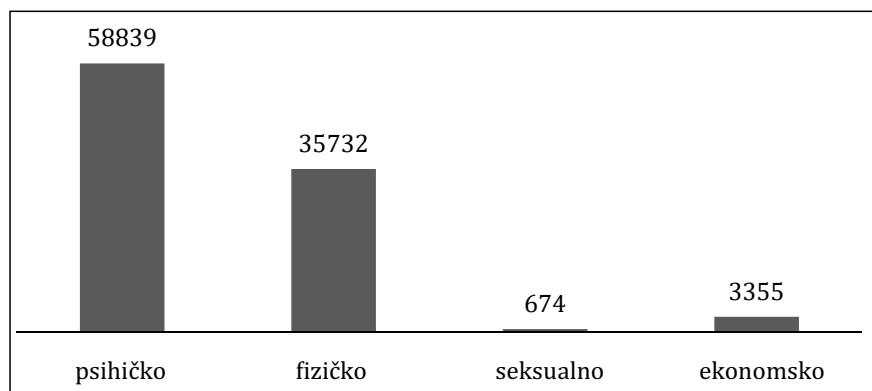
i zadržano, kada procena rizika ukazuje na to da postoji neposredna opasnost od nasilja u porodici. U toj fazi postupka hitne mere traju 48 časova. Policija je, dakle, u nadležnost dobila nova ovlašćenja. Hitne mere sud može produžiti na predlog javnog tužilaštva na još 30 dana. ZSNP, očigledno, daje šire nadležnosti i javnom tužilaštvu. Prateći obrazloženje ZSNP i mnogobrojne javne rasprave iz perioda kada je trebalo da bude usvojen, u kojima se insistiralo na shvatanju hitnih mera kao isključivo preventivnih mera sa ciljem sprečavanja nasilja u porodici i zaštite žrtava, kao i slovo Ustava u kojem se ističe da je javno tužilaštvo samostalan državni organ koji goni učinioce krivičnih i drugih kažnjivih dela i preduzima mere za zaštitu ustavnosti i zakonitosti,¹⁵ postavlja se pitanje da li je ZSNP proširio nadležnost javnog tužilaštva jer predviđa da javno tužilaštvo, osim represivne, ima i preventivnu ulogu – nadležno je za sprečavanje nasilja u porodici. Pri tome, treba imati u vidu da je javno tužilaštvo, kao što smo već pomenuli prema PZ, ovlašćeno da podnosi tužbe za određivanje mera zaštite u parničnom postupku.

U ovom delu ćemo uraditi istraživanje koje se odnosi na: faktore rizika koji su najčešće uzimani u obzir prilikom procene rizika, hitne mere mere koje su izrečene, to jest odnos između prijavljenih događaja nasilja u porodici, izrečenih i produženih hitnih mera u periodu 2018–2020. Važnim elementom za zaključna razmatranja smatramo i analizu uloge javnog tužilaštva u postupku po ZSNP, kao što ćemo i, u kontekstu aktivnosti tog državnog organa u suprotstavljanju nasilju u porodici, utvrditi odnos između broja predloga za produženje hitnih mera i tužbi podnetih po PZ.

Nasilje u porodici, u smislu ZSNP, jeste „akt fizičkog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja učinioaca prema licu sa kojim se učinilac nalazi u sadašnjem ili ranijem bračnom ili vanbračnom ili partnerskom odnosu ili prema licu sa kojim je krvni srodnik u pravoj liniji, a u pobočnoj liniji do drugog stepena ili sa kojim je srodnik po tazbini do drugog stepena ili kome je usvojitelj, usvojenik, hranjenik ili hranitelj ili prema drugom licu sa kojim živi ili je živio u zajedničkom domaćinstvu“. Dakle, moraju biti ispunjena dva uslova. Prvi je ostvarivanje nekog od alternativno propisanih oblika nasilja u porodici: fizičko, seksualno, psihičko ili ekonomsko nasilje, a drugi je postojanje određene veze između učinioca i same žrtve (sadašnji ili raniji bračni ili vanbračni ili partnerski odnos ili srodstvo po krvi u pravoj liniji, u pobočnoj liniji do drugog stepena ili tazbinsko srodstvo do drugog stepena, odnos usvojioaca i usvojenika, hranioca i hranjenika ili odnos prema licu sa kojim živi ili je živio u zajedničkom domaćinstvu).

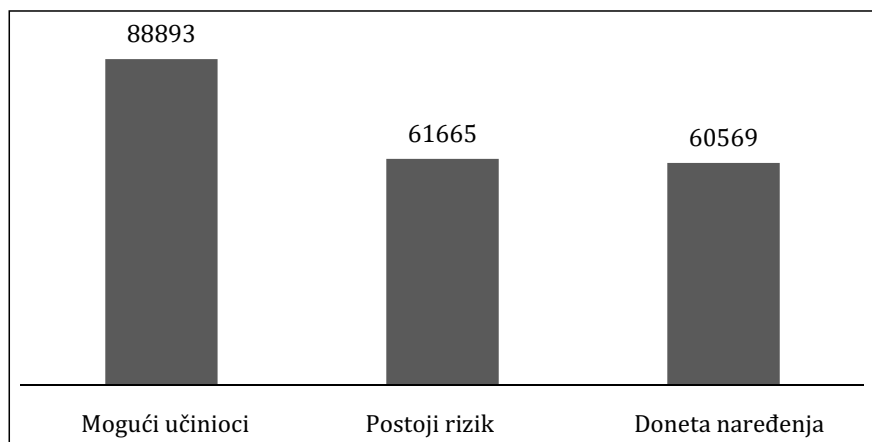
¹⁵ Vid. Ustav Republike Srbije, *Službeni glasnik RS* 98/2006, čl. 156.

Grafikon 1.
Oblici nasilja u porodici prema ZSNP, 2018–2020.

Iz grafikona 1 vidimo da je u Srbiji u periodu 2018–2020. ukupno evidentirano 58.839 slučajeva u kojima dominira psihičko nasilje. Prema toj tipologiji, koja u suštini predstavlja nabranje krminoloških vrsta nasilja (Ristivojević 2017), najmanje je seksualnog nasilja.

Grafikon 2.
Prijavljeni mogući učinioci, 2018–2020.

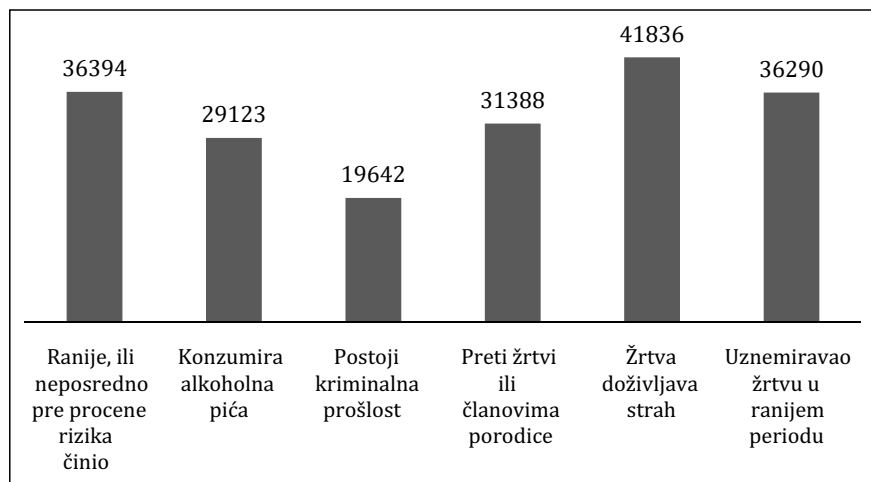
Grafikon 2 pokazuje da je u analiziranom periodu bilo ukupno 88.893 prijavljenih za koje se smatra da su mogući učinioci¹⁶ nasilja u porodici po ZSNP. Nakon procene rizika, ustanovljena je neposredna opasnost od nasilja u porodici u 61.665 slučajeva. Ukupno je doneto 60.569 naređenja kojima su

¹⁶ O pojmu mogućeg učinioca vid. Kolarić, Marković 2019, 71; 2018, 57–58.

izrečene hitne mere. Postavlja se pitanje odakle razlika između broja mogućih učinilaca kod kojih je utvrđeno da postoji neposredna opasnost od nasilja u porodici i broja naređenja kojima su izrečene hitne mere. Naime, hitne mere se mogu izreći samo licu koje je dovedeno u nadležnu organizacionu jedinicu policije. Ukoliko lice ne može biti dovedeno jer nije dostupno nadležnim državnim organima iz različitih razloga (u inostranstvu je, u bolnici, krije se i sl.), procenjuje se rizik, ali se hitne mere ne mogu izreći.

Rizik se procenjuje u svakom događaju nasilja u porodici o kome postoji saznanje. Prema čl. 3, pojam tog rizika se određuje kao neposredna opasnost od nasilja u porodici, koja postoji kada iz ponašanja mogućeg učinioca i drugih okolnosti proizilazi da je on spreman da to nasilje učini prvi put ili da ga ponovi u vremenu koje neposredno postoji. Pri proceni rizika od nasilja u porodici, kada se utvrdi rizik i dođe do relevantnih saznanja, u drugoj fazi – fazi analize rizika, utvrđuju se faktori rizika koji su propisani ZSNP i na kraju se, u trećoj fazi, vrednuje rizik i zaključuje da li postoji neposredna opasnost od nasilja u porodici.

*Grafikon 3.
Najčešći faktori rizika, 2018–2020.*

Prema grafikonu 3, najčešće zastupljen i utvrđen faktor rizika je strah žrtve, njena percepcija. Kao što sud uzima u obzir, kada određuje mere zaštite, da li žrtva ima strah od tuženog, sa posebnom pažnjom taj faktor razmatra i NPS (Kolarić, Marković 2019, 177–178). Prilikom izbora mera zaštite po PZ, sud mora da uzme u obzir i maksimalno uvaži mišljenje same žrtve o nivou opasnosti koja joj preti jer je upravo žrtva ta kojoj se zaštita pruža, tako da je njena subjektivna procena, zasnovana na iskustvu, ključni faktor prilikom izbora mere zaštite koja će u konkretnom slučaju biti

određena. Nema razlike ni u izricanju i produžavanju hitnih mera. Tako, u periodu 2018–2020. od ukupno 88.893 slučaja, pri čemu je postojanje rizika od nasilja u porodici procenjeno kod 61.665 mogućeg učinioca, žrtve su se izjasnile u 41.836 ili u 67% slučajeva da osećaju strah od mogućeg učinioca nasilja u porodici.

Sledeći, po broju dominantan faktor rizika jeste da je mogući učinilac ranije ili neposredno pre procene rizika činio nasilje. Za potrebe procene rizika taj uslov se tumači u najširem smislu. Nije neophodno da je mogući učinilac osuđen za neko kazneno delo. Dovoljno je uvidom u policijske ili druge evidencije (sudske – kaznene, centra za socijalni rad i sl.) utvrditi da je u prethodnom periodu bio prijavljen za nasilje u porodici. Prema podacima MUP-a, u periodu 2018–2020. od ukupno 61.665 lica za koja je procenjeno da su izložena riziku od nasilja u porodici u neposrednoj budućnosti, taj faktor rizika evidentiran je kod 36.394 lica ili u 59% slučajeva.

Zakonodavac u čl. 16 eksplicitno pominje pretnju ubistvom ili samoubistvom kao faktor rizika, ali je MUP na obrascu na kojem radi procenu rizika dodao i faktor rizika koji se sastoji u pretnji upućenoj žrtvi ili članovima porodice (Kolarić, Marković 2019, 180). U periodu 2018–2020. od ukupno 61.665 lica za koja je procenjeno da su izložena riziku od nasilja u porodici, taj faktor rizika evidentiran je kod 31.388 lica ili u 50% slučajeva. Posebna pažnja se mora posvetiti onim slučajevima nasilja u porodici u kojima se dođe do saznanja da mogući učinilac upućuje kvalifikovanu pretnju. U praksi ima primera koji dovode do zaključka da nadležne institucije nisu preduzele efikasne i efektivne mere da spreče nasilje i zaštite žrtve iako su imale saznanja da je učinilac pretio žrtvi lišenjem života. Posledice su bile tragične: trostruko ubistvo desetak dana nakon izricanja i produžavanja hitnih mera. Mogući učinilac je lišio života suprugu (žrtvu nasilja kojoj je bila neposredno upućena pretnja) i njene roditelje kod kojih je boravila sa zajedničkom maloletnom decom (Kolarić, Marković 2019, 180). Hitne mere su samo jedna u nizu mera koje su predviđene zakonskim propisima. U slučajevima u kojima je učinjeno krivično delo sa elementima nasilja koje se goni po službenoj dužnosti, nakon izricanja hitnih mera, ako su ispunjeni uslovi za određivanje pritvora, policija treba da uhapsi osumnjičenog i da ga uz krivičnu prijavu dovede javnom tužiocu. U pomenutom slučaju su postojali elementi bića krivičnog dela ugrožavanje sigurnosti. Postavlja se pitanje da li bi nastupila posledica smrti tri lica da je policija uhapsila osumnjičenog i sud odredio pritvor. Veliki značaj u takvim slučajevima ima i Grupa za koordinaciju i saradnju koja bi morala da sačini plan zaštite žrtve, koji bi, zavisno od procene opasnosti po žrtvu, uključivao i fizičku zaštitu kada se osumnjičeni nađe na slobodi. Taj faktor rizika je veoma čest u praksi. U slučaju kvalifikovane pretnje da će se napasti na život ili telo, to

jest stavljanja u izgled žrtvi da će primenom fizičkog nasilja doći do takve posledice čiji ishod može biti lišenje života ili povreda tela mogu postojati i elementi bića nekog krivičnog dela i o tome policija i tužilaštvo moraju da vode računa.

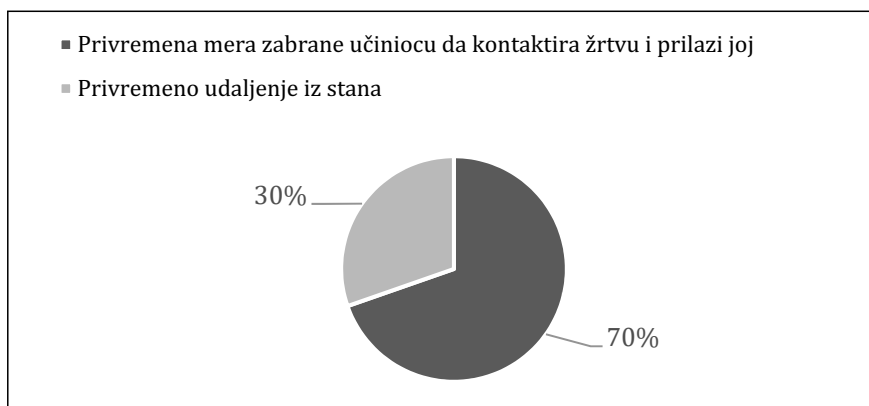
Iz tabele 1 vidimo da su u posmatrane tri godine izrečeno ukupno 86.773 hitne mere. Naređenjem se mogu izreći obe ili jedna hitna mera. Zbog toga se broj naređenja kojim su izrečene hitne mere i broj hitnih mera ne poklapaju.

Tabela 1.
Brojno stanje i kretanje hitnih mera prema vrsti
izrečene hitne mere, 2018–2020.

	2018.	2019.	2020.	Ukupno
Broj naređenja	19.171	20.887	20.511	60.659
Broj naređenja kojim su izrečene obe hitne mere	8.035	9.083	9.036	26.154
Broj izrečenih hitnih mera	27.230	29.978	29.565	86.773
Hitna mera privremenog udaljenja učinioca iz stana	8.113	9.130	9.082	26.325
Hitna mera zabrane mogućem učiniocu da kontaktira žrtvu nasilja i prilazi joj	19.117	20.848	20.483	60.448

Kako se pokazalo u dosadašnjoj praksi, mera privremenog udaljenja učinioca iz stana nije se nikada samostalno izricala već uvek uz meru privremene zabrane učiniocu da kontaktira žrtvu nasilja i prilazi joj. Logično je da je, ako učinioca nasilja udaljimo iz porodičnog stana, domaćinstva ili stambenog objekta u kojem žrtva ima boravište ili prebivalište, neophodno da mu zabranimo i mogućnost kontakta i prilaska žrtvi nasilja u porodici. U skoro svim slučajevima u kojima su donosili naređenje NPS su izricali privremenu meru zabrane kontakta i prilaska žrtvi (tabela 1).

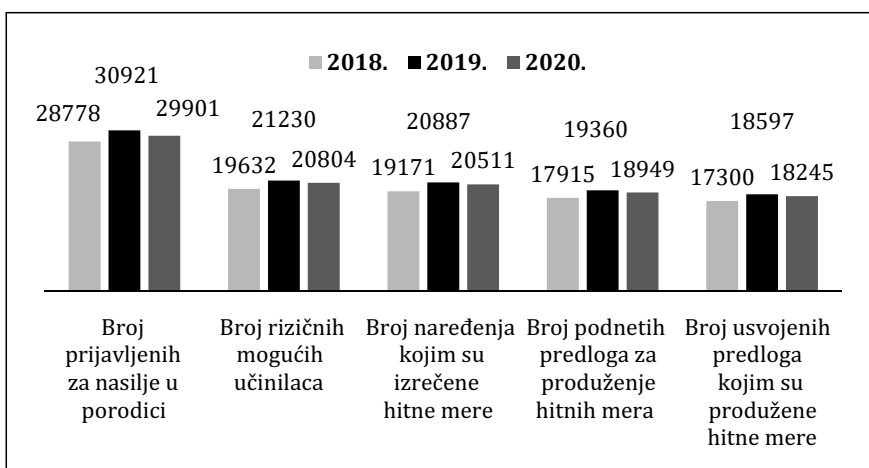
Grafikon 4.
Vrste izrečenih hitnih mera, 2018–2020.

Zastupljenost i odnos dve hitne mere prema ukupnom broju izrečenih mera prikazan je u grafikonu 4.

Grafikon 5 pokazuje odnos između broja prijavljanih za nasilje u porodici, broja lica kod kojih je utvrđeno da postoji rizik, broja naređenja koja je donela policija, broja predloga za produženje hitnih mera koje je podneo javni tužilac i broja predloga koje je usvojio sud.

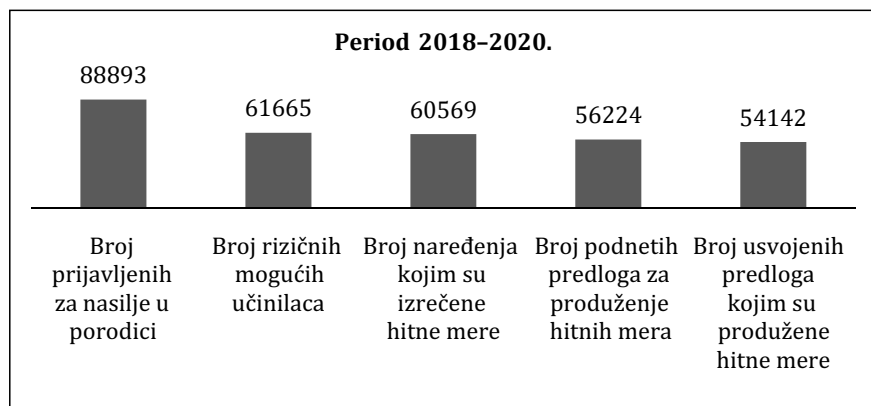
Grafikon 5.
Odnos između broja prijavljanih za nasilje u porodici i broja predloga javnog tužilaštva za produženje hitnih mera koje je usvojio sud na godišnjem nivou, 2018–2020.

Zaključujemo da je 2019. godine bilo najviše prijavljenih događaja nasilja u porodici, odnosno najviše izrečenih i produženih hitnih mera. Rast prijavljenih događaja, u odnosu na 2018, bio je za 7%, nakon čega je u 2020. došlo do blagog pada, ali je broj prijavljenih događaja nasilja u porodici i dalje ostao veći za oko 4% u odnosu na 2018. godinu. Ako uporedimo prve dve godine analiziranog perioda sa trećom, videćemo da je 2020. godine za jedan procenat porastao broj produženih hitnih mera u odnosu na broj prijavljenih događaja. Naime, 2018. i 2019. je u 60%, a 2021. godine u 61% prijavljenih događaja došlo do produženja hitnih mera.

Grafikon 6.

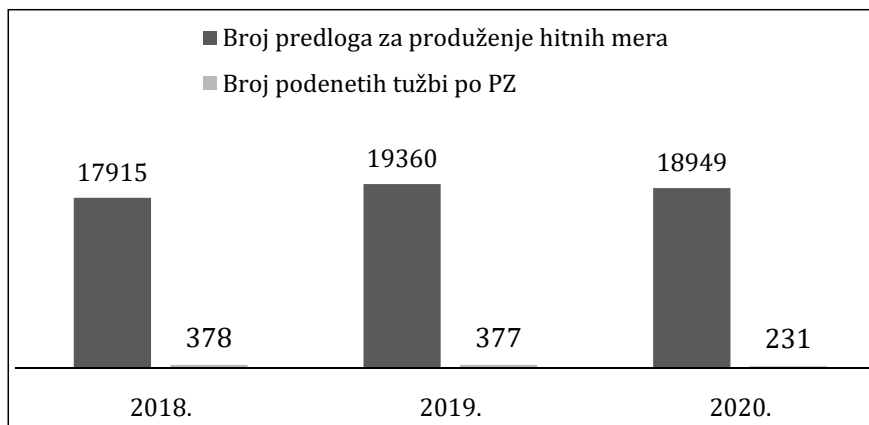
Odnos između broja prijavljenih za nasilje u porodici, broja predloga javnog tužilaštva za produženje hitnih mera i broja predloga koje je usvojio sud, 2018–2020.

Grafikon 6 nam pokazuje da je od ukupnog broja prijavljenih za nasilje u porodici (88.893) procenom rizika utvrđeno da ono postoji u 61.665 slučajeva. Pritom je doneto 60.569 naređenja. Tužilac je dao predlog za produženje hitnih mera u 56.224 slučaja. Sud je je usvojio predloge u 54.142 slučaja.

Prvo, uočavamo da je broj prijavljenih za nasilje u porodici značajno veći od broja u kojem je procenom rizika utvrđeno da je on pozitivan. Naime, u 69% prijavljenih događaja utvrđen je rizik od nasilja u porodici. I drugo, tužilac je, nakon vrednovanja procene rizika NPS, u 93% slučajeva predložio produženje hitnih mera. Zahvaljujući tim podacima, jedna od glavnih primedbi na primenu ZSNP u praksi ne može da opstane, to jest nisu tačne tvrdnje da se u svakom prijavljenom slučaju nasilja u porodici određuju i produžavaju hitne mere. Sud je od 60.569 donetih naređenja produžio hitne mere u 89% slučajeva, odnosno od prijavljena 88.893 događaja, u 61% su doneta sudska rešenja kojim su produžene hitne mere.

Grafikon 7.
Odnos predloga OJT za produženje hitnih mera i tužbi za određivanje mera zaštite prema PZ, 2018–2020.

U grafikonu 7 je prikazan odnos broja predloga za produženje hitnih mera i broja tužbi za određivanje mera zaštite od nasilja u porodici koje podnose osnovna javna tužilaštva (OJT). Nakon sprovedenog istraživanja utvrđeno je da je sud primio samo 6.300 tužbi za određivanje mera zaštite od nasilja u porodici po PZ i to: 2.479 2018, 2.161 2019. i 1.660 2020. godine. Zanimljivo je, imajući u vidu ulogu tužilaštva, da su 2018. godine osnovna javna tužilaštva podnela 378 tužbi za određivanje mera zaštite, 2019. 377, dok je u 2020. bio značajan pad jer je podneta samo 231 tužba.¹⁷ Centri za socijalni rad u još manjem procentu podnose tužbe nego javno tužilaštvo (Marković 2019, 1085–1087). Zaključujemo da je najveći broj tužbi, preko 80%, podnet od članova porodice koji su žrtve nasilja i njihovih punomoćnika.

Ako pogledamo broj tužbi koje su sva ovlašćena lica ukupno podnela za određivanje mera zaštite 2018–2020. godine i broj koji je podnelo samo javno tužilaštvo, videćemo da te brojke opadaju iz godine u godinu, pri čemu su 2020. godine bile značajno manje. Razloge možemo da prepoznamo u jednostavnijem i bržem postupku koji se sprovodi po ZSNP. Takođe, javni tužilac u parnici za zaštitu od nasilja u porodici jeste stranka koja *može* podneti tužbu, dok prilikom produženja hitnih mera on ima obavezu podnošenja predloga za produženje hitnih mera ako utvrdi da postoji rizik

¹⁷ Ministarstvo pravde, dopis br. 7-00-00128/2021-32 od 29. 6. 2021. i 7-00-0055/2021-32 od 5. 5. 2021. Napomena: Republičko javno tužilaštvo je dostavilo drugačiji podatak za 2018. godinu, pa je tako u dopisu PI br. 29/21 od 6. maja 2021. navedeno da su osnovna javna tužilaštva podnela ukupno 297 tužbi za određivanje mera zaštite od nasilja u porodici, što je za 81 manje u odnosu na podatak koji nam je dostavilo Ministarstvo pravde. Ostali podaci se potpuno poklapaju u oba dopisa.

od neposredne opasnosti od nasilja u porodici, uz pretnju disciplinske odgovornosti. Međutim, ima elemenata za prihvatanje ZSNP kao jedne karike u lancu zaštite koja se odvija na više koloseka, naravno, ako su ispunjeni uslovi za vođenje i drugih postupaka, gde se hitno i brzo razdvajaju žrtva i mogući učinilac do donošenja presude u parnicama za zaštitu od nasilja u porodici. Mere zaštite traju godinu dana i mogu se produžiti neograničen broj puta ako je zahtev za produženje podnet u vreme njihovog trajanja. Hitne mere traju najduže 32 dana (48 časova policija i još 30 dana sud) i ne mogu se ponovo produžavati, osim ako policija ne dođe do novih saznanja o nasilju u porodici kada se radi nova procena, odnosno sprovodi se postupak u celini.

Na ovom mestu skrećemo pažnju na to da neujednačeno delovanje nadležnih državnih organa, u ovom slučaju osnovnih javnih tužilaštava, u porodičnopravnoj zaštiti žrtava nasilja u porodici, to jest prilikom podnošenja tužbi za određivanje mera zaštite, dovodi do nejednakog pristupa prema žrtvama te to postupanje treba što pre ujednačiti. Određena osnovna javna tužilaštva preuzimaju uloge u parničnim postupcima koji se vode zbog porodičnopravne zaštite žrtava nasilja u porodici, dok u ostalim te aktivnosti nema uopšte ili u veoma malom broju. Tako su 2018. godine, prema podacima Republičkog javnog tužilaštva (RJT), najviše tužbi podnela OJT u Zrenjaninu 77, OJT u Leskovcu 59, OJT u Šapcu 39, OJT u Vrbasu 35, OJT u Sremskoj Mitrovici 21 i OJT u Čačku 20. Tokom 2019. najviše je podnelo OJT u Leskovcu 97, OJT u Zrenjaninu 92, OJT u Vrbasu 73, OJT u Čačku 21, OJT u Gornjem Milanovcu 19, a 2020. godine OJT u Leskovcu 68, OJT u Valjevu 53, OJT u Vrbasu 26, OJT u Zrenjaninu i OJT u Sremskoj Mitrovici po 20. Zanimljivo je to što je OJT u Valjevu prve tužbe podnelo u avgustu 2020, a te iste godine je bilo drugo po broju podnetih tužbi, odmah iza OJT u Leskovcu. Analizirajući podatke RJT zaključujemo da mnoga osnovna javna tužilaštva, od kojih su neka i najveća u Srbiji, nisu podnosili tužbe za određivanje mera porodičnopravne zaštite od nasilja u porodici (npr. OJT u gradovima Beograd, Novi Sad, Niš, Kraljevo, Kragujevac, Pančevo itd.).¹⁸

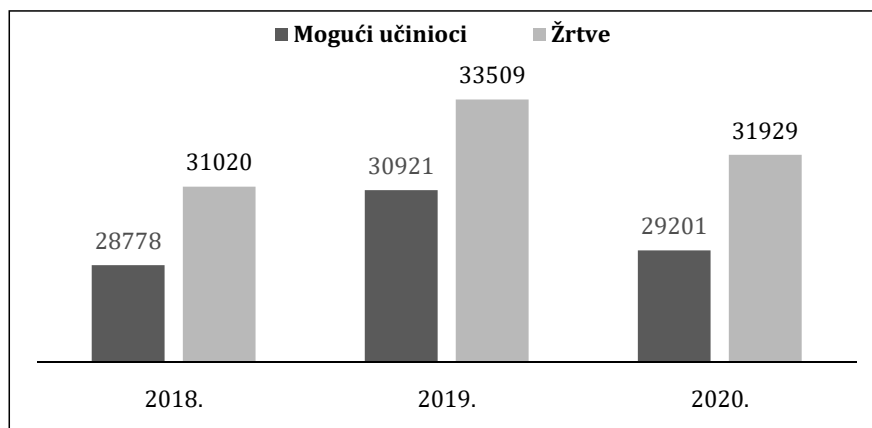
2.1. Mogući učinioci

U Zakonu o sprečavanju nasilja u porodici koristi se nov pojam „mogući učinilac“. Postavlja se pitanje šta znači termin „mogući učinilac“ nasilja u porodici. On se može definisati, imajući u vidu odredbe ZSNP, kao lice od

¹⁸ Republičko javno tužilaštvo, dopis PI br. 29/21 od 6. maja 2021.

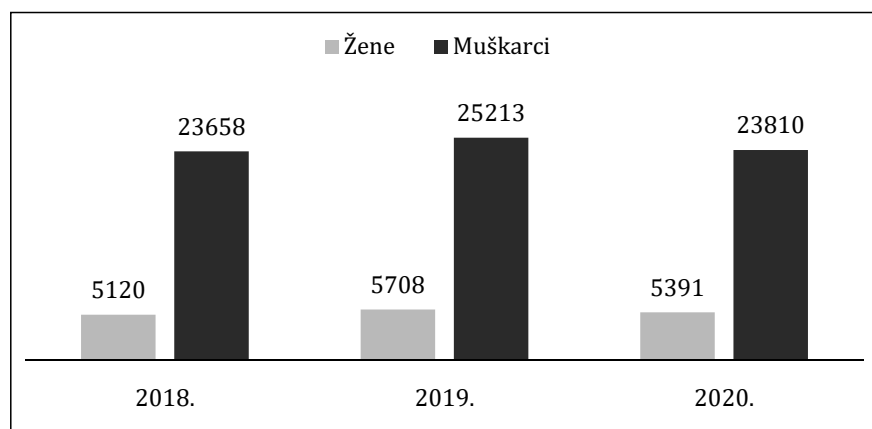
kojeg preti opasnost da prvi put učini nasilje, ali i ono lice koje je već učinilo nasilje u porodici i postoji opasnost da ga ponovi (Kolarić, Marković 2019, 14–16).

*Grafikon 8.
Broj žrtava i mogućih učinilaca nasilja u porodici, 2018–2020.*

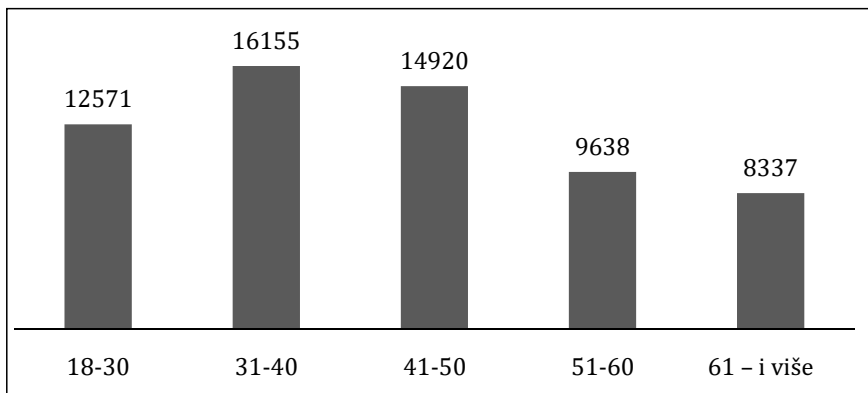
Iz grafikona 8 zaključujemo da je manji broj mogućih učinilaca nasilja u porodici nego žrtava, što se objašnjava mogućnošću da u jednom događaju nasilja u porodici bude više žrtava. Kao što vidimo, 2019. godine je vidno povećan broj i jednih i drugih u odnosu na preostale dve posmatrane godine. Obično u početku primene nekog zakona dolazi do progresije, rasta svih brojki, pa u jednom trenutku imamo eskalaciju, a onda sledi opadanje.

*Grafikon 9.
Brojno stanje i kretanje mogućih učinilaca prema polu, 2018–2020.*

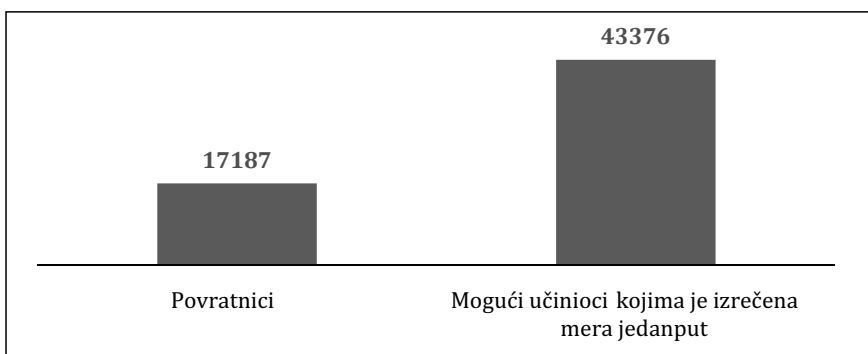
Grafikon 9 pokazuje polnu strukturu mogućih učinilaca. U trogodišnjem periodu bilo je ukupno 88.900 mogućih učinilaca nasilja u porodici, i to 72.681 ili 81% muškog pola. Žena mogućih učinilaca bilo je 16.291.

*Grafikon 10.
Starosna struktura mogućih učinilaca, 2018–2020.*

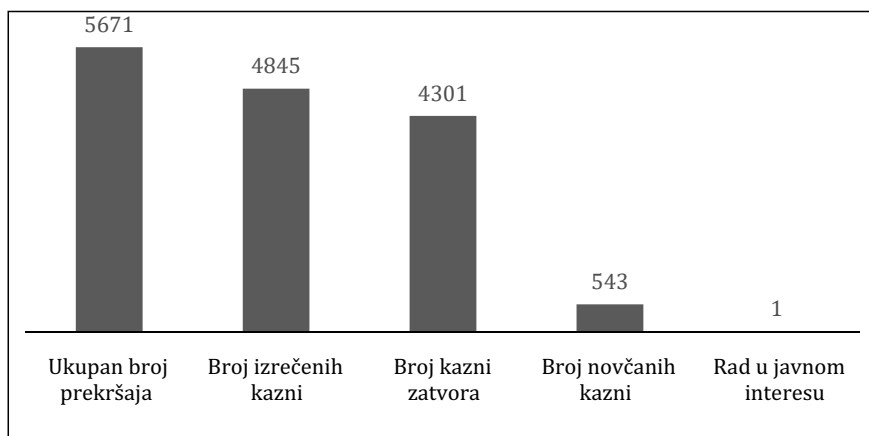
Iz grafikona 10 vidimo da su mogući učinioци najčešće starosti od 31 do 40 godina života. Zatim slede oni koji pripadaju kategoriji od 41 do 50 godina. Možemo zaključiti da među mogućim učinioциma dominiraju muškarci starosti od 31 do 50 godina života.

*Grafikon 11.
Povratnici – mogući učinioци, 2018–2020.*

Iz grafikona 11 vidimo da broj povratnika – mogućih učinilaca¹⁹ iznosi čak 39% od ukupnog broja mogućih učinilaca evidentiranih u posmatrane tri godine. Postavlja se pitanje koji su razlozi. Efikasnost ZSNP se može posmatrati i kroz broj povratnika. Za odgovor na postavljeno pitanje važan nam je i podatak o tome koliko je mogućih učinilaca gonjeno za prekršaj iz čl. 36, st. 1 ZSNP, to jest koliko je ukupno bilo prekršaja, koje su kazne izrečene i da li su i u kom broju predlagane zaštitne mere propisane Zakonom o prekršajima.

*Grafikon 12.
Broj prekršaja iz čl. 36, st. 1 ZSNP, 2018–2020.*

Zakonodavac u čl. 36, st. 1 propisuje da će se lice koje prekrši hitnu meru kazniti kaznom zatvora do 60 dana.

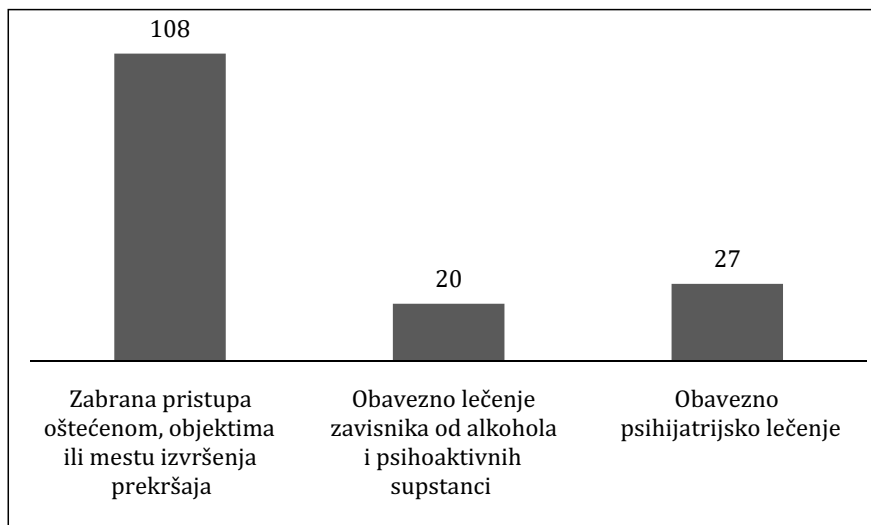
Grafikon 12 nam pokazuje da je u periodu 2018–2020. bio ukupno 5.671 prekršaj. Izrečena je 4.301 kazna zatvora i 543 novčane kazne. U tim slučajevima izrečene hitne mere nisu dovoljno uticale na lica da akt nasilja ne čini ponovo, odnosno da se ne približavaju i ne kontaktiraju sa žrtvom i da ne pristupaju stanu iz kojeg su privremeno udaljeni. Da li je moguće preduzeti i druge mere u tim slučajevima? Nadležni organi mogu da preduzmu i druge mere da bi sprečili novo nasilje. Podnosilac zahteva za pokretanje prekršajnog postupka ima mogućnost da predloži zaštitne mere propisane Zakonom o prekršajima. Takođe, javni tužilac ili centar za socijalni rad mogu da podnesu tužbe za određivanje mera zaštite prema odredbama PZ. Zakon o prekršajima, između ostalih, propisuje zaštitnu meru „zabrana pristupa oštećenom, objektima ili mestu izvršenja prekršaja“, koja se izriče

¹⁹ Iako „povratnik – mogući učinilac“ zvuči kao pravni *no sense*, koristićemo zakonsku terminologiju.

radi sprečavanja učinioca da ponovi prekršaj ili da nastavi da ugrožava oštećenog (žrtvu). Ta mera se izriče na pismeni predlog podnosioca zahteva za pokretanje prekršajnog postupka ili na usmeni zahtev oštećenog, istaknut pri saslušanju u prekršajnom postupku. Sud mora da odluči o predlogu podnosioca zahteva, a ako to ne učini, učiniće bitnu povredu odredaba prekršajnog postupka (čl. 247, st. 2).

Na teritoriji pojedinih policijskih uprava (PU), prilikom podnošenja zahteva za pokretanje prekršajnog postupka iz čl. 36, st. 1, podnosilac zahteva, kada su za to ispunjeni uslovi, obavezno traži izricanje zaštitne mere „zabrana pristupa oštećenom, objektu ili mestu izvršenja prekršaja“ shodno čl. 61 Zakona o prekršajima. Prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova, u dvogodišnjem periodu (od 1. juna 2017. do 1. juna 2019), od ukupno 59 zaštitnih mera „zabrana pristupa oštećenom, objektima ili mestu izvršenja prekršaja“, na teritoriji PU Valjevo izrečeno je 35. U istom periodu, ta zaštitna mera je izrečena na teritoriji PU Beograd 16 puta, Novi Sad 6 i Šabac 1. Pri tome, u PU Valjevo kažnjena su 93 lica, što znači da je prema 38% lica određena zaštitna mera, u PU Beograd su kažnjena 234 lica, a zaštitna mera određena za 7%, u PU Novi Sad su kažnjena 282, a zaštitna mera određena za 2% kažnjenih za prekršaj iz čl. 36, st. 1.²⁰ Razmena dobre prakse je veoma važna i u slučaju primene ZSNP.

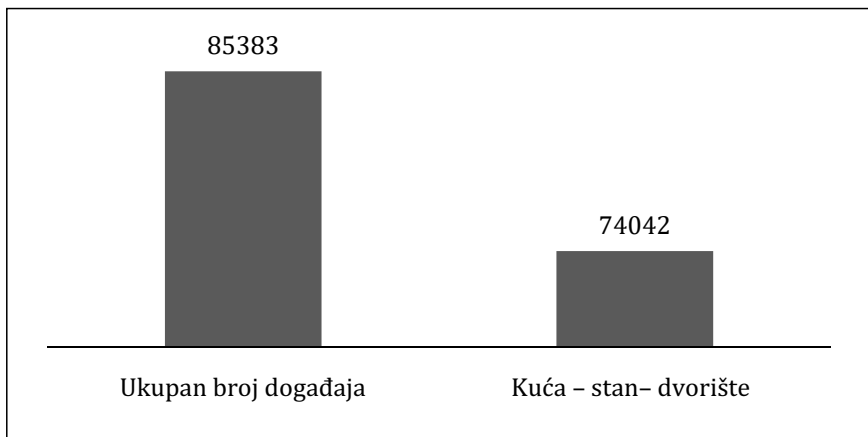
Grafikon 13.
Vrste izrečenih zaštitnih mera prema Zakonu o prekršajima
za prekršaj iz člana 36. ZSNP, 2018–2020.

²⁰ Dopis Ministarstva unutrašnjih poslova 0.513 broj 235–50619/19–1 od 17. 6. 2019.

Iz grafikona 13 vidimo da je, od ukupno izrečenih 155 zaštitnih mera, u posmatranom periodu, zabrana pristupa oštećenom izrečena 108, obavezno lečenje alkoholičara i narkomana 20 i obavezno psihijatrijsko lečenje 27 puta. Prekršajni sud u Valjevu je izrekao 75 ili gotovo polovinu od ukupnog broja zaštitnih mera. Od tog broja, 73 su zaštitne mere zabrane pristupa oštećenom, što iznosi 70% od ukupnog broja izrečenih mera. Ako tome dodamo da se zaštitna mera zabrane pristupa oštećenom ne može izreći bez pisanog predloga podnosioca zahteva ili usmenog zahteva oštećenog istaknutog na usmenoj raspravi i da je cilj izricanja te mere sprečavanje učinioca da ponovi prekršaj ili da nastavi da ugrožava oštećenog, možemo zaključiti da su podnosioci zahteva za pokretanje prekršajnog postupka malo koristili tu zakonsku mogućnost.

*Grafikon 14.
Mesto izvršenja događaja nasilja u porodici, 2018–2020.*

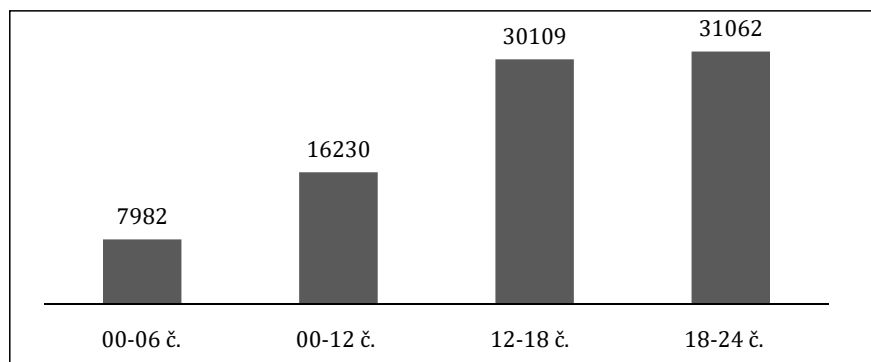
Iz grafikona 14 vidimo da kao mesto izvršenja događaja nasilja u porodici najviše dominira stan ili kuća (dvorište). Nasilje u porodici se najčešće vrši na mestu koje nije javno. Zato, prikupljanjem saznanja, procenom rizika i proaktivnim delovanjem na mogućeg učinioca, policija treba da predvidi i spreči vršenje nasilja u porodici.

Iznети podaci mogu da budu značajni zbog eventualne primene Zakona o javnom redu i miru jer je njime predviđena određena vrsta prekršaja koji za posledicu imaju narušavanje javnog reda, a može se desiti da izvršilac i oštećeni budu članovi porodice. Zakonom o javnom redu i miru iz 2016. godine, kao i prethodnim²¹ iz 1992. godine, propisani su određeni prekršaji

²¹ Zakon o javnom redu i miru – ZJRM, *Službeni glasnik RS* 51/92, 53/93, 67/93, 48/94, 85/05, 101/05 – prestao da važi.

koji se čine oblicima nasilja (upor. čl. 9 ZJRM iz 2016. i čl. 6 ZJRM iz 1992. godine), ali se često dešava da se, i kada postoje elementi bića krivičnog dela, osumnjičeni za nasilje u porodici prekršajno gone. Kao problem u ovim situacijama uočavamo to što se osuđeno lice za prekršaj, ako se odnosi na isto ponašanje i suštinski iste činjenice, ne može goniti za krivično delo „nasilje u porodici“ (Kolarić 2018, 73–74). Takođe, lica koja su ranije osuđivana za prekršaje sa elementima nasilja učinjene prema članovima porodice sud u krivičnom postupku tretira kao da su neosuđivana, pa im se to čak može smatrati olakšavajućom okolnošću prilikom donošenja presude u krivičnom postupku.²² Tako, kada se protiv učinioca koji je više puta vršio nasilje prema članovima porodice i koji je prekršajno osuđivan pokrene krivični postupak zbog novog nasilja u porodici, sud njegov raniji život i činjenicu da je neosuđivan u krivičnom postupku, po pravilu, smatra olakšavajućim okolnostima. Inače, interesantno je da je novi ZJRM²³ definisano „javno mesto“,²⁴ pri čemu se prekršaji iz tog zakona mogu učiniti samo na javnom mestu. Na taj način oštećeni, u velikom broju događaja nasilja u porodici koji nisu učinjeni na javnom mestu (praksa pokazuje da su u ranijem periodu sankcionisani u prekršajnom postupku), mogu biti upućeni na privatne tužbe u krivičnom postupku (uvreda, uništenje i oštećenje tuđe stvari i sl.), a ako se utvrdi da postoje svi elementi zakonskog opisa bića krivičnog dela iz čl. 194 KZ, javni tužilac će preuzeti krivično gonjenje.

Grafikon 15.
Vreme izvršenja nasilja u porodici, 2018–2020.

²² Kada je u pitanju raniji život učinioca, važna okolnost koja se uzima u obzir prilikom odmeravanja kazne jeste odnos učinioca prema društvenim i moralnim normama koji je ispoljio u svom životu pre izvršenja krivičnog dela, a naročito da li je vršio krivična dela ili nije. S tim u vezi, ranija neosuđivanost se po pravilu smatra olakšavajućom okolnošću (Stojanović 2019, 320).

²³ Zakon o javnom redu i miru, *Službeni glasnik RS* 6/2016, 24/2018.

²⁴ Javno mesto je prostor dostupan neodređenom broju lica čiji identitet nije unapred određen, pod istim uslovima ili bez posebnih uslova. Vid. ZJRM, čl. 3, st. 1, tač. 3.

Iz grafikona 15 vidimo da se nasilje u porodici najviše vrši između 12 i 24 časa. To je podatak od značaja za policijske uprave zbog organizacije dežurstava NPS. Logično je da u tom periodu treba predvideti veći broj policijskih službenika.

U nekim državama koje su mnogo ranije od nas počele da se bave tim problemom postoje specijalizovani timovi sastavljeni od zamenika javnih tužilaca, policije (visokoobrazovanih stručnjaka koji imaju dugogodišnje iskustvo u policijskom radu), psihologa, pravnika i drugih stručnih lica iz centara za socijalni rad. Ti timovi se bave samo tom vrstom posla – suprotstavljanjem nasilju u porodici, imaju svoj budžet, dovoljno materijalnih resursa i potpunu samostalnost u radu – odnosno članovi tima direktno odgovaraju samo javnom tužiocu. Obuka je kontinuirana i stalna. Zavisno od procene rukovodioca tima (zamenika javnog tužioca), primenjuju se i represivne mere ukoliko su neophodne za sprečavanje nasilja, a svim nadležnima se izdaju nalozi sa merama koje treba da preduzmu za zaštitu žrtava (npr. policiji da vrši obezbeđenje žrtve i objekta gde stanuje).

Tumačeći ZSNP, možemo zaključiti da je načelnik policijske uprave odgovoran za organizovanje rada i postupanja nadležnih policijskih službenika na području policijske uprave, odnosno za efikasnost i efektivnost suprotstavljanja policije nasilju u porodici.

Postupanje nadležnih institucija treba da bude koordinirano, to jest delovanje jednog organa/ustanove treba da se nadovezuje na rad druge. Kao primer dobre prakse u poboljšanju delotvornosti, primenom koordiniranog postupanja u sprečavanju nasilja u porodici i zaštiti žrtava može poslužiti način organizovanja i rada policije u Sjedinjenim Američkim Državama. U mnogim policijskim upravama napravljene su posebne specijalizovane jedinice koje se bave nasiljem u porodici i koje su, osim posebne specijalizacije za ta krivična dela, umesto tradicionalnog reaktivnog primenili proaktivan pristup rešavanja problema nasilja u porodici, to jest primenili su multisektorski pristup rešavanju problema.²⁵ Tako organizovane specijalizovane jedinice pružaju mogućnost razvoja i poboljšanja dobre prakse i trening službenika, što na kraju dovodi do povećanja efikasnosti, efektivnosti, kohezije među službenicima i poboljšanja radnog morala. U mnogim okruzima i gradovima

²⁵ Na primer, Policijska uprava Ostin u Teksasu, gde su na jednom mestu smeštene, osim policijske jedinice koja se bavi suzbijanjem nasilja u porodici, sve ostale vladine i nevladine organizacije koje pružaju podršku, zaštitu i pravnu pomoć i podršku žrtvama nasilja u porodici. U timu su i advokati koji besplatno daju pravne savete i zastupaju žrtve nasilja pred sudom. Taj tim je dostupan žrtvama nasilja u Ostinu od 1997. godine. Vid. Marković 2018, 394.

u pojedinim saveznm državama SAD²⁶ primenjeni su programi – modeli rada povezivanja policije sa lokalnom zajednicom da bi se obezbedili dobro koordinirani multisektorski odgovori policije, sudova, službi za pomoć žrtvama-svedocima i socijalnim službama na nasilje u porodici. Nakon promena državnih zakona, službe za pomoć žrtvama, zdravstveni radnici, škole, službe za socijalno staranje o deci, tužioci, sudije i drugi okupili su se da bi zajedno inicirali programe prevencije i intervencije. Zaključili su da policija ne može sama smanjiti stopu nasilja i da su zajednička multisektorska prevencija i rana efikasna intervencija verovatno ključ za prekid „ciklusa nasilja“ (Roberts, Swanger 2002, 114). Takođe, jedan od načina suzbijanja nasilja u porodici u SAD jeste i primena novih tehnologija. Naime, žrtve nasilja su dobijale mobilne telefone ili narukvice, odnosno priveske, koji su bili bežično povezani sa policijskim upravama, pri čemu se pritiskom na „panik“ taster odmah uspostavlja linija sa dežurnom službom policije. Pritiskom na „panik“ taster, na policijskom monitoru bi se očitao i položaj gde se žrtva nalazi, tako da je policija znala gde treba da interveniše. To je umnogome doprinelo prevenciji i smanjenju nasilja nad žrtvama nasilja u porodici (Roberts, Swanger 2002, 117).

Kod nas sve nadležne institucije treba da pruže pomoć i podršku žrtvi nasilja u porodici u svakom kontaktu sa njom. Žrtvu treba upoznati sa odredbama ZSNP. Tako, na primer, policija može žrtvama da pruži informacije da će biti obaveštene o izricanju i produženju hitnih mera, da mogu da podnesu i krivičnu prijavu za nasilje u porodici ako postoje obeležja krivičnog dela, da mogu samostalno ili posredstvom punomoćnika da podnesu tužbu za izricanje mera porodičnopravne zaštite, da za to imaju ovlašćenje i javni tužilac i centar za socijalni rad. Taj centar ili odgovarajuće nevladine organizacije žrtve mogu da smeste u „sigurne kuće“, upute ih da se radi zaštite javne nadležnom policijskom službeniku ili javnom tužiocu koji predsedava Grupom za koordinaciju i saradnju radi preciziranja mera koje će biti određene u individualnom planu zaštite i sl.

2.2. Svojstva žrtava

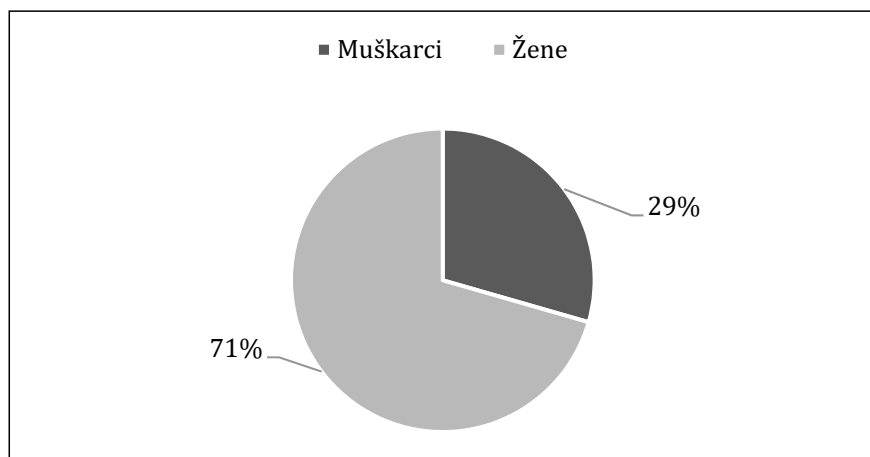
Položaj žrtava krivičnih dela menjao se tokom istorije. U tom smislu u teoriji se prepoznaju tri perioda (Ignjatović 2020, 319). Rano doba civilizacije, kada je žrtva držala *ius puniendi* u svojim rukama, potom sledi razdoblje

²⁶ *Baltimore County*, Maryland; *Quincy*, Massachusetts; *Duluth and Minneapolis*, Minnesota; *Boulder and Denver*, Colorado; *Memphis*, Tennessee; *Milwaukee*, Wisconsin; *Lincoln*, Nebraska; *Seattle*, Washington. Vid. Marković 2018, 394.

kada javna vlast oduzima pravo na kažnjavanje od aktera kriminalnog događaja i treće razdoblje, koje se povezuje sa završetkom Drugog svetskog rata, kada postaje jasno da krivične nauke, pre svega kriminologija, treba da obrate veću pažnju na mesto i položaj žrtava kriminaliteta (Ignjatović 2020, 319). Kao što smo već primetili, ZSNP je zasnovan na modernom *pre crime* konceptu koji je izvorno nastao u kriminologiji, krivičnoj nauci koja sve više pažnje posvećuje položaju žrtve. Period pružanja podrške žrtvama se predano i ubrzano razvija od početka XXI veka i povezan je sa intenzivnim naporima međunarodne zajednice (Kovaček Stanić, Samardžić 2014, 95–100) da žrtvama pojedinih krivičnih dela, u našem slučaju nasilja u porodici, pruži hitnu, blagovremenu i delotvornu zaštitu.

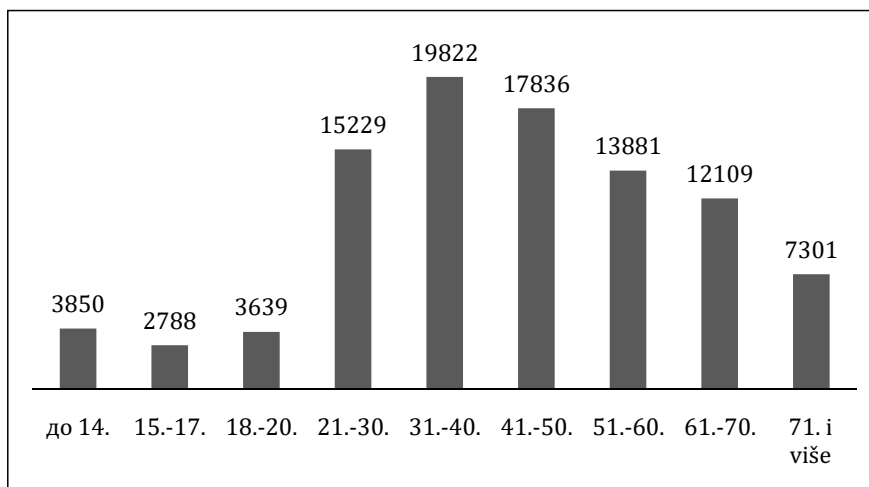
Zakon o sprečavanju nasilja u porodici koristi termin žrtva, ali ne sadrži određenje žrtve nasilja u porodici. Na osnovu njegovih odredaba možemo zaključiti da je žrtva nasilja u porodici lice kome pretila „neposredna opasnost od nasilja“.

Grafikon 16.
Polna struktura žrtava, 2018–2020.

Posmatrajući polnu strukturu žrtava na prethodnom grafikonu, uočavamo da je u posmatranom periodu evidentirano ukupno 96.458 žrtava nasilja, i to 29% muškog i 71% ženskog pola.

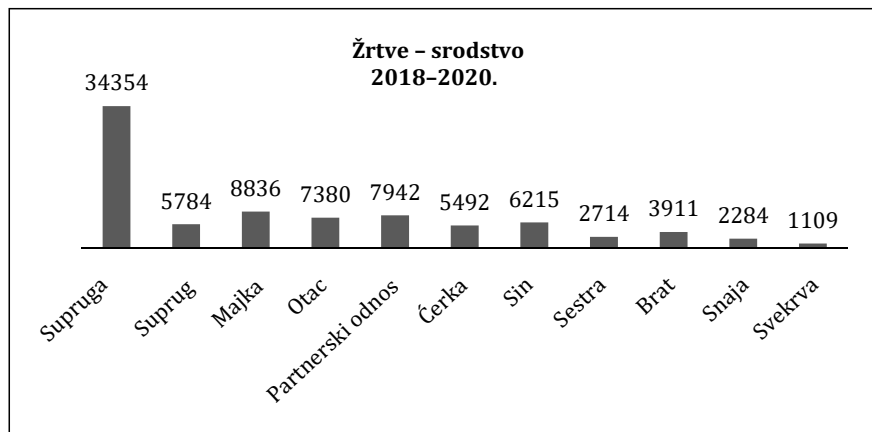
Grafikon 17.
Starosna struktura žrtava, 2018–2020.

Prema starosnoj strukturi, maloletnih žrtava je bilo 6.638 ili 6,88%. Do 14 godina starosti evidentirano je 3.850 žrtava, od 15 do 17 godina 2.788, od 18 do 20 godina 3.639, od 21 do 30 godina 15.229, od 31 do 40 godina 19.822, od 41 do 50 godina 17.836, od 51 do 60 godine 13.881, od 61 do 70 godine 12.109 i preko 71 godine 7.301 žrtva. Ranije smo zaključili da su mogući učinioci najčešće muškarci starosti od 31 do 50 godina života, dok iz dva prethodna grafikona vidimo da su žrtve najčešće žene istih godina života.

Najveći broj žrtava su supruge i to u 34.354 slučaja, majke – 8.836 slučajeva, očevi – 7.380, a partnerski odnos postoji u 7.942 slučaja. Čerke su bile manje puta žrtve od sinova i to u 5.492 slučaja, a sinovi u 6.215 slučajeva. Slično primećujemo i u odnosu prema sestri i bratu. Naime, sestre se pojavljuju kao žrtve u 2.714, a braća u 3.911 slučajeva. Snaje su zastupljene u 2.284 slučaja, a svekrve 1.109. Brojke koje se odnose na rođake, babe, tašte, tasta, zetove, dede, svekare, unuke, hranjenike, usvojenike, usvojioce, hranitelje nismo prikazivali. Takođe, uvek postoji određeni mali broj nespecificiranih i ostalih.

Grafikon 18.
Brojno stanje žrtava prema srodstvu sa mogućim učiniocem,
2018–2020.

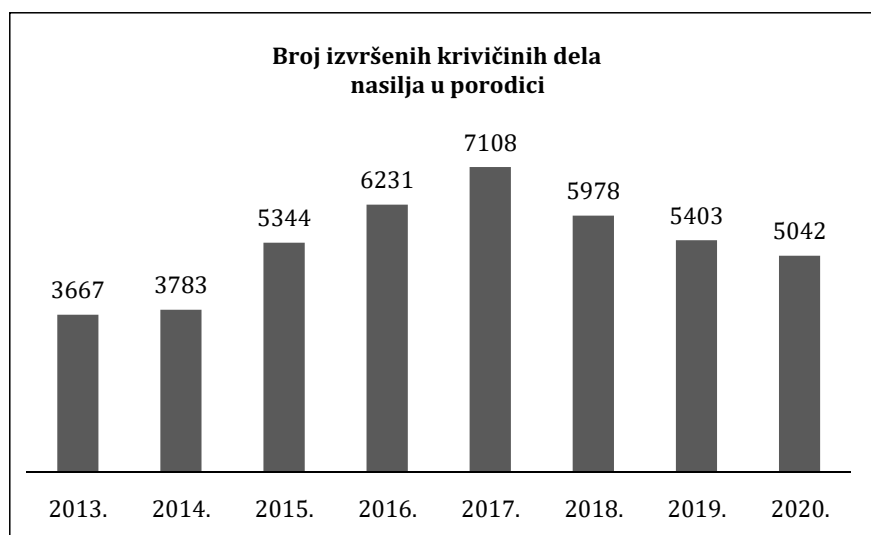
3. UTICAJ ZAKONA O SPREČAVANJU NASILJA U PORODICI NA BROJNO STANJE I KRETANJE KRIVIČNIH PRIJAVA ZA KRIVIČNO DELO NASILJE U PORODICI

Period od inkriminisanja krivičnog dela nasilje u porodici u krivičnom zakonodavstvu Srbije možemo podeliti na dva dela: prvi koji obeležava trend rasta broja krivičnih dela nasilje u porodici i drugi koji obeležava pad. Zanimljivo je da je vrh krive koji deli ta dva perioda obeležen početkom primene ZSNP. Postepen rast broja izvršenih krivičnih dela nasilja u porodici uočavamo do 2014. godine (Marković 2018, 193), onda uočavamo nagli skok koji traje do 2017. kada je evidentirano maksimalnih 7.108 krivičnih dela. Zatim, od 2018. godine dolazi do naglog pada. Smatramo da je prekid decenijskog trenda rasta broja krivičnih dela nasilja u porodici prvi pozitivan efekat novog strateškog usmerenja rada policije i drugih nadležnih državnih organa u toj oblasti. Suzbijanje nasilja u porodici je zamenjeno merama za njegovo sprečavanje, što je u skladu sa *ultima ratio* shvatanjem krivičnog prava. Krivično pravo i njegove odredbe, iako veoma korisne u suprotstavljanju kriminalitetu, imaju ograničeni karakter, što uostalom proizilazi iz osnovnih karakteristika krivičnog prava koje ukazuju na to da je ono akcesornog, fragmentarnog i supsidijarnog karaktera. Štiti pravna dobra koja su već konstituisana i određena drugim granama prava, i to samo od određenih oblika napada na njih. Normativna regulativa bračnih i porodičnih odnosa primarno podrazumeva primenu odgovarajućih

ustavnopravnih, porodičnopravnih, građanskopravnih i administrativnih propisa. Supsidijarno, brak i porodica štite se i krivičnim pravom (Stojanović, Delić 2013, 94).

U periodu 2013–2020. policija je evidentirala ukupno 42.556 izvršenih krivičnih dela nasilja u porodici.

Grafikon 19.
Brojno stanje i kretanje krivičnih dela nasilje u porodici,
2013–2020. (podaci MUP-a, 2021)

Na osnovu grafikona 19 možemo da utvrdimo da prekretnicu označava početak primene ZSNP. Godine 2017. imamo eskalaciju krivičnih dela nasilja u porodici, i to čak 7.108 slučajeva, sledi period značajnog opadanja, tako da je 2018. bilo 5.978 krivičnih dela, a trend smanjenja se nastavio 2019. godine sa 5.403 slučaja i 2020. sa 5.042 slučaja nasilja u porodici.

Što se tiče broja osuđenih lica za krivično delo nasilje u porodici vidimo da je on značajno manji od broja učinjenih krivičnih dela i podnetih krivičnih prijava. Jedan od razloga je i činjenica da veliki broj krivičnih prijava biva odbačen zbog nedostatka dokaza. Naime, u velikom broju slučajeva uspeh u krivičnom postupku javnog tužioca zavisi od oštećenog, koji je najčešće u ulozi privilegovanog svedoka i ne mora da svedoči pred organom postupka. Ne treba zanemariti ni činjenicu da se značajan broj postupaka okončava oslobađajućom presudom zato što oštećeni, koristeći svoje pravo i posle svedočenja u predistražnom postupku, na glavnom pretresu uskrati svedočenje, a javno tužilaštvo prethodno nije prikupilo dovoljno materijalnih

dokaza da utemelji optužnicu. Javni tužilac u takvim i sličnim situacijama prilikom dokazivanja nasilja u porodici mora imati u vidu da se krivično delo nasilja u porodici goni po službenoj dužnosti i da gonjenje ne zavisi isključivo od saradnje sa oštećenim (prilivegovanim svedokom), a treba imati u vidu i stav sudija Vrhovnog kasacionog suda Republike Srbije, usvojen na sednici Krivičnog odeljenja od 15. marta 2017. godine, da se „u procesnoj situaciji kada privilegovani svedok, shodno odredbi čl. 94 ZKP koristi svoje pravo da ne svedoči, može (se) koristiti kao dokaz na kome se može zasnovati presuda – iskaz svedoka koji svedoči o onome što mu je privilegovani svedok rekao o krivičnopravnom događaju koji je predmet krivičnog postupka, jer svedok na taj način samo svedoči o činjenicama koje je svojim čulima opazio, a odredbama ZKP nije propisano da se ovakav iskaz ne može koristiti u postupku“ (Sinanović 2017, 91–108). Možemo da zaključimo da je kvalitet dokaza dostavljenih uz krivičnu prijavu veoma važan i da se ne sme svoditi samo na iskaze oštećenih.

Podatke o broju osuda za 2020. godinu još uvek nemamo, ali vidimo da je manji broj osuda 2019. nego 2018. godine. Očekujemo da će taj broj 2020. godine biti manji nego 2019.

Tabela 2.
Broj podignutih optužnica i osuda za nasilje u porodici
(podaci Republičkog zavoda za statistiku)

Član 194 KZ	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Optuženja	2.104	2.386	3.077	3.385	2.984
Osude	1.778	2.065	2.713	2.974	2.627

4. ZAKLJUČAK

I pored brojnih kritika koje su u prethodnih nekoliko godina upućene pravnotehničkim manjkavostima, nomotehnici zakonadvca i neprihvatljivosti pojedinih pojmova u ZSNP ističemo nekoliko njegovih pozitivnih efekata.

Uspostavljeni su koordinacija nadležnih državnih organa i multisektorski pristup rešavanju problema nasilja u porodici na teritoriji cele Srbije.²⁷

²⁷ I pre tog zakona u pojedinim područjima je bila razvijena takva saradnja. Koordinirana zaštita i saradnja na nivou lokalne zajednice nadležnih državnih organa (predstavnika tužilaštva, područnih policijskih uprava, centra za socijalni

Omogućeno je hitno reagovanje i razdvajanje žrtve i mogućeg učinioca. Na hitnost postupanja svih nadležnih organa i ustanova, pre svega policije, radi zaštite žrtava jasno ukazuje veliki broj članova ZSNP u kojima se, u različitim jezičkim i gramatičkim oblicima, koriste termini: „hitne mere“, „hitnost“, „odmah“, „brzo“, „bez odlaganja“, „neodložno“, „blagovremeno“. Tako se termin hitne mere koristi 44 puta u 39 članova Zakona (Stevanović, Subošić, Kekić 2018, 158).

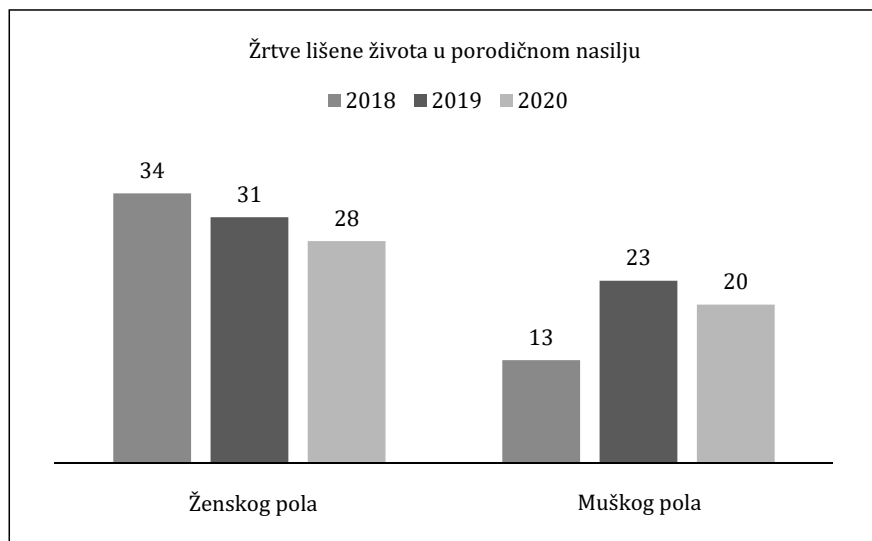
Broj evidentiranih krivičnih dela nasilja u porodici počeo je da se smanjuje početkom primene ZSNP. Takođe, opada i broj osuda za krivično delo nasilja u porodici. To utiče i na kvotu kriminaliteta za nasilje u porodici koja je na najnižem nivou u poslednjih šest godina bila 2020. godine.

Međutim, pažnju izaziva zabrinjavajuća brojka koja se odnosi na broj lica lišenih života u porodičnom nasilju. Naime, broj tih lica je ostao na sličnom nivou i nakon početka primene ZSNP.

Na grafikonu 20 je pokazano da se broj žena lišenih života smanjuje od 2018. godine, kada je života lišeno 47 lica (34 žena i 13 muškaraca), što je isto kao i 2017. kada je, takođe, lišeno života 34 žena i 13 muškaraca. Tokom 2019. godine u 48 zasebnih događaja evidentirane su 53 žrtve koje je života lišio član porodice, i to 31 žena i 22 muškarca, a 2020. godine 28 žena i 20 muškaraca. Prethodnih godina broj žrtava lišenih života u porodičnom nasilju kretao se u sličnim okvirima: najveći broj je bio 2013. (73 žrtve porodičnog nasilja koje su ubijene – 42 žene i 31 muškarac), a najmanje 2014. (43 žrtve – 28 žena i 15 muškaraca). Tokom 2015. godine u porodičnom nasilju je lišeno života 47 lica (35 žena i 12 muškaraca), a 2016. godine 54 lica (38 žena i 16 muškaraca).

rad i suda), u Zrenjaninu, na primer, postoji već deset godina, po uzoru na Dulut model. Zrenjaninski model zaštite od nasilja u porodici nastao je 2007. godine. Saradnja se realizuje na sastancima koji se održavaju jedanput nedeljno i kojima prisustvuju predstavnici Osnovnog javnog tužilaštva, Policijske uprave, Centra za socijalni rad, suda. Razmatrajući zajednički svaku prijavu događaja nasilja u porodici, predstavnici tih institucija na osnovu sveobuhvatne analize procenjuju da li će biti pokrenut krivični, prekršajni postupak i/ili parnični postupak. Ali to nije sve. Radi prevencije i zaštite od nasilja u porodici u Zrenjaninu je 2. jula 2014. potpisan sporazum o saradnji institucija u zaštiti žrtava nasilja u porodici i žena u partnerskim odnosima na području grada Zrenjanina. Dakle, saradnja je negde bila uspostavljena, ali imajući u vidu da je ona bila sporadična, pokazala se potreba za planskom, efikasnijom i efektivnijom saradnjom među institucijama na celom području Srbije (Kolarić, Marković 2019, 42).

Grafikon 20.
Polna struktura žrtava lišenih života u porodičnom nasilju

U slučajevima upućene kvalifikovane pretnje, kada imamo i sve elemente krivičnog dela, veliki značaj ima Grupa za koordinaciju i saradnju. Individualni plan zaštite bi mogao da obuhvati i fizičku zaštitu žrtve kada se osumnjičeni nađe na slobodi. Uočili smo da žrtve veoma retko ili uopšte ne prisustvuju sastancima na kojima se razmatraju predmeti nasilja u porodici, procenjuje njihova bezbednost i utvrđuju mere zaštite. Da li zamenik javnog tužioca koji predsedava Grupom za koordinaciju i saradnju daje mogućnost žrtvi da odluči da li će učestvovati u izradi plana? Prema odredbama ZSNP, „u izradi individualnog plana zaštite i podrške žrtvi učestvuje i žrtva, ako to želi i ako to dozvoljava njeno emotivno i fizičko stanje“. Teško je prihvatljivo da žrtve masovno odbijaju da učestvuju u izradi individualnih planova. Reč je o njihovoj bezbednosti, pa im je prevashodni interes da se zaustavi postojeće nasilje i spreči mogućnost njegovog ponavljanja. Verovatnije je da se ne pozivaju na sastanke. Zakonska procedura se sprovodi, ali suština i efekti mera iz planova pokazuju da se nakon nekoliko meseci od izricanja hitnih mera u određenom broju slučajeva nasilje ponavlja uz teške posledice. Efektivnost preduzetih mera se ne proverava iako je odredbama ZSNP predviđeno da se „individualnim planom zaštite i podrške žrtvi određuju izvršioci konkretnih mera i rokovi za njihovo preduzimanje, kao i plan praćenja i procene delotvornosti planiranih i preduzetih mera“.

Takođe, mere porodičnopravne zaštite treba da budu više zastupljene, što zahteva veću aktivnost javnog tužilaštva i CSR. Cilj izricanja i produženja hitnih mera nije samo da se učiniocu nasilja odrede određene zabrane koje će

sprečiti nasilje u porodici u naredna 32 dana već da se nadležnim organima omogući dovoljno vremena da razmotre slučaj i donesu odgovarajuće mere trajnijeg karaktera. Nekada će to biti krivične sankcije, nekada porodičnopravne mere. Već smo utvrdili da javna tužilaštva neujednačeno postupaju u primeni PZ, mada se može dogoditi da istovremeno postoje i jedne i druge mere. Slično je primećeno u slučaju kršenja hitnih mera kada postoji prekršaj i postoji mogućnost da se u zahtevu za pokretanje prekršajnog postupka predloži izricanje zaštitnih mera po Zakonu o prekršajima.

U čl. 5 ZSNP, posmatrano legislativno-tehnički, izražen je prioritet odredaba ZSNP u odnosu na druge zakone. Dakle, on je *lex specialis za temu koju uređuje, odnosno primenjuje se prioriteto* na sprečavanje nasilja u porodici i u postupcima protiv učinilaca krivičnih dela određenih tim zakonom i na pružanje zaštite i podrške žrtvama nasilja u porodici i žrtvama krivičnih dela određenih tim zakonom. Taj zakon se, dakle, primarno primenjuje, dok se sekundarno, ako tim zakonom nije drugačije određeno, primenjuju Krivični zakonik, Zakonik o krivičnom postupku, Zakon o parničnom postupku (ZPP), Porodični zakon i Zakon o policiji.

Odredba čl. 5 je posebno važna sa stanovišta postupanja policije u slučajevima kada postoji osnov sumnje da je učinjeno krivično delo propisano Krivičnim zakonikom ili prekršaj iz oblasti Zakona o javnom redu i miru, a istovremeno je došlo do nasilja u porodici u smislu čl. 3, st. 3 Zakona.

Da li osnovi sumnje da je učinjeno krivično delo odgađaju primenu odredaba tog zakona? Dakle, ako su ispunjeni uslovi da se izvrši hapšenje i zadržavanje i eventualno određivanje pritvora po ZKP, s jedne strane, i postupanje po ZSNP (dovođenje i zadržavanje mogućeg učinioca u nadležnoj organizacionoj jedinici policije i donošenje naređenja o primeni hitnih mera), s druge strane, postavlja se pitanje čemu dati prednost ili postoji mogućnost primene oba zakonska teksta (Kolarić, Marković 2019, 84).

U čl. 15 je eksplicitno navedeno da nadležni policijski službenik mogućem učiniocu koji je doveden u nadležnu organizacionu jedinicu policije *mora* da pruži priliku da se izjasni o svim bitnim činjenicama, da prikupi potrebna obaveštenja od drugih policijskih službenika, da *odmah* proceni rizik neposredne opasnosti od nasilja u porodici i da, pod uslovima određenim ZSNP *izrekne hitnu meru za sprečavanje nasilja u porodici*.

Trebalo bi, ako pratimo tekst ZSNP, u svakom slučaju događaja nasilja u porodici pribegavati primeni najpre tog zakonskog teksta, hitno, blagovremeno i delotvorno razdvojiti žrtvu i mogućeg učinioca, što taj zakon omogućava i, ako su ispunjeni uslovi, tek onda ući u postupak po ZKP i KZ. Nažalost, iako je jedan od ciljeva ZSNP bilo ujednačeno postupanje nadležnih državnih organa, i dalje beležimo da strategije nisu iste.

LITERATURA

- [1] Bugarski, Tanja. 1/2018. Borba protiv nasilja u porodici u praksi nadležnih organa u Novom Sadu. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 52: 95–123.
- [2] Đurđev, Dušanka, Gordana Kovaček Stanić. 2/2014. Novine koje donosi Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 48: 93–115.
- [3] Ignjatović, Đorđe. 2008. Prevencija kriminaliteta kao svrha krivičnog zakonodavstva. 13–29. *Kazneno zakonodavstvo i prevencija kriminaliteta*, ur. Leposava Kron. Palić: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
- [4] Ignjatović, Đorđe. 2020. Viktimizacija u 21. veku. 319–345. *Oštećeno lice i krivičnopravni instrumenti zaštite*. Zlatibor: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu.
- [5] Ilić, Goran. 2020. Uzimanje DNK uzoraka i pravo na privatnost u krivičnom postupku. 131–147. *Kaznena reakcija u Srbiji X deo*, ur. Đorđe Ignjatović. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- [6] Ivičević Karas, Elizabeta. 2020. Posebno ranjive kategorije žrtava kaznenih djela u hrvatskom kaznenom procesnom pravu – normativni okvir i praksa. 145–161. *Žrtva krivičnog dela i krivičnopravni instrumenti zaštite*, ur. Bejatović, Stanko. Beograd: Misija OEBS-a u Srbiji.
- [7] Kolarić, Dragana. 2018. Ustavnosudska zaštita u krivičnoj stvari – osvrt na zaštitu prava koja čine 'tvrdo jezgro' ljudskih prava. 47–82. *Organizacija pravosuđa i efikasnost sudske zaštite*, ur. Stanko Bejatović. Zlatibor: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu.
- [8] Kolarić, Dragana. 2021. Jedan osvrt na primenu Zakona o sprečavanju nasilja u porodici u Republici Srbiji. 182–198. *Kaznena reakcija u Srbiji XI deo*, ur. Đorđe Ignjatović. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- [9] Kolarić, Dragana, Saša Marković. 1/2018. Pojedine nedoumice u primeni Zakona o sprečavanju nasilja u porodici. *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu* 66: 45–72.
- [10] Kolarić, Dragana, Saša Marković. 2019. *Komentar Zakona o sprečavanju nasilja u porodici*. Beograd: Službeni glasnik.

- [11] Kolarić, Dragana, Saša Marković. 3/2021. Posamezni učinki uporabe Zakona o preprečevanju nasilja v družini kot enega izmed vidikov kriminalistično-strateškega nasprotovanja nasilja v družini v Republiki Srbiji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 72: 264–279.
- [12] Lazić, Radovan, Svetlana Nenadić. 2017. Javno tužilaštvo pred izazovima Zakona o sprečavanju nasilja u porodici. 491–503. *Reformski procesi i Poglavlje 23 (godinu dana posle) – krivičnopravni aspekti*, ur. Stanko Bejatović. Zlatibor: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu.
- [13] Marković, Saša. 2018. *Sprečavanje i suzbijanje nasilja u porodici*. Beograd: Službeni glasnik.
- [14] Marković, Saša. 2019. Strategija suprotstavljanja nasilju u porodici. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 53: 1081–1099.
- [15] Marković, Saša. 2020. Krivično delo nasilje u porodici i zaštita žrtava nasilja u porodici. 285–299. *Oštećeno lice i krivičnopravni instrumenti zaštite*. Zlatibor: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu.
- [16] Ristivojević, Branislav. 2017. Nasilje u porodici i nad porodicom. *Nova srpska politička misao*. Jun 2017. <http://www.nspm.rs/kuda-ide-srbija/nasilje-u-porodici-i-nasilje-nad-porodicom.html>, poslednji pristup 14. jula 2021.
- [17] Ristivojević, Branislav. 2018. Da li je Zakon o sprečavanju nasilja u porodici zakazao. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 52: 137–153.
- [18] Roberts, R. Albert, Karel Kurst-Swanger. 2002. Police Responses to Battered Women, Past, Present, and Future. *Handbook of Domestic Violence Intervencion Strategies, Policies, Programs, and Legal Remedies*, ed. Albert R. Roberts. New York: Oxford University Press.
- [19] Sinanović, Biljana. 2/2017. Zaštita prava žrtava nasilja u porodici u krivičnom postupku i postupku za sprečavanje nasilja u porodici. *Bilten Vrhovnog Kasacionog suda*: 91–108.
- [20] Stevanović, Obrad, Dane Subošić, Dalibor Kekić. 2018. Specifične karakteristike Zakona o sprečavanju nasilja u porodici. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 52: 153–169.
- [21] Stojanović, Zoran. 2019. *Krivično pravo – opšti deo*. Beograd: Pravna knjiga.
- [22] Stojanović, Zoran, Nataša Delić. 2013. *Krivično pravo – posebni deo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu – Pravna knjiga.

Dragana KOLARIĆ, PhD

Full Professor, University of Criminal Investigation and Police Studies,
Serbia

Judge, Constitutional Court of the Republic of Serbia, Serbia

Saša MARKOVIĆ, PhD

Associate Professor, University of Criminal Investigation and Police
Studies, Serbia

**ANALYSIS OF THE IMPLEMENTATION OF THE LAW ON
PREVENTION OF DOMESTIC VIOLENCE**

Summary

In this paper we examine data related to the implementation of the Law on Prevention of Domestic Violence, between 2018 and 2020, provided by the Ministry of Interior of the Republic of Serbia, the Public Prosecutor's Office, and the courts.

The positive effects of the implementation of the Law on Prevention of Domestic Violence should be preventive – reducing incidents, reducing the number of crimes, raising awareness regarding the reporting of violence, better cooperation between state authorities in prevention and suppression of domestic violence, more consistent implementation of provisions of other laws directed at fighting domestic violence.

It has been noted that the competent state authorities implement legal provisions unequally, which causes the victims of domestic violence not to have the same possibilities in exercising their right to protection. A key cause of this issue has been varying practices by competent authorities in fighting domestic violence.

Key words: *Domestic Violence. – Prevention. – Urgent Measures. – Possible Perpetrator. – Victim.*

Article history:

Received: 14. 7. 2021.

Accepted: 2. 12. 2021.